

Bir Grup Hemşirelik Öğrencisinin Çevre Etiğine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi

Determination of Awareness Levels of a Group Of Nursing Students Towards Environmental Ethics

Derya UZELLİ YILMAZ¹, İsmet EŞER²

ÖZ

Amaç: Hemşirelik öğrencilerinin çevre eğitime yönelik farkındalık düzeylerini belirlemektir.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı olarak Mayıs-Haziran 2017 tarihinde, Bir Üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 834 hemşirelik öğrencisi (N=834), örnekleme ise araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 488 (%59.71) öğrenci oluşturmuştur. Veriler "Birey Tanıtım Formu" ve "Çevre Eğitime Yönelik Farkındalık Ölçeği (ÇEFÖ)" kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalamasının 19.79 ± 1.44 yaş, % 80.5'inin (n=393) kadın, % 71.1'inin Anadolu Lisesi mezunu (n=347), % 39.1'inin (n=191) büyükşehirde yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin ÇEFÖ toplam puanları 102.69 ± 7.39 olarak bulunmuştur. Araştırmamızda çevre etiği konusunda farkındalık düzeyi ile cinsiyet, mezun olunan lise programı ve uzun süre yaşanan yerleşim yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.005$).

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin çevre etiği konusundaki farkındalık düzeyleri yüksek bulunmuştur. Çevre etiği konusunda farkındalığı yüksek olan öğrencilerin sayısını arttırmak için çevre etiğine hemşirelik müfredatında yer verilmesi ve bu kapsamda yapılacak bilimsel etkinliklerin desteklenmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çevre etiği; farkındalık; hemşirelik öğrencileri

GİRİŞ

Davranışlarımızı yönlendiren ilkeler ve değerler olarak etik, yalnızca insanlar arasındaki ilişkileri değil, insan ve diğer canlı türleri arasındaki ilişkileri de konu alan bir alandır (1). Bu çerçevede etiğin alt alanlarından birisi olan çevre etiği,

1. Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı E-posta Adresi: duzelli86@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7337-6717>

2. Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı E-posta Adresi: ismet.eser@ege.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8200-2127>

*Bu çalışma 11-12 Eylül 2017 tarihlerinde İzmir'de gerçekleştirilen Uluslararası Hemşirelik Uygulamalarında Etik Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Gönderim Tarihi: 20 Nisan 2020 - Kabul Tarihi: 01.07.2021

ABSTRACT

Aim: It was to determine the level of awareness for the environmental ethics of nursing students.

Methods: This descriptive study was carried out on the students of one University Health Sciences Faculty Nursing Department between May-June 2017. The universe of the research was composed of voluntary nursing students (N =834), totally 488 (%59.71) students who accepted to participate were included in the study. The data were collected by using "Individual Information Form" and "Environmental Ethics Awareness Scale (EEAS)".

Results: It was determined that 19.79 ± 1.44 of age average, 80.5% (n = 393) of the students were female, 71.1% (n= 347) were Anatolian High School graduates, 39.1% (n=191) were living in metropolis. The students' total mean scores on the EEAS was 102.69 ± 7.39 . A statistically significant difference was found between level of awareness for the environmental ethics and gender; the high school students graduated from and living place ($p < 0.005$).

Conclusion: It was found that nursing students' awareness levels of environmental ethics are high. In order to increase the number of students with high awareness about environmental ethics, it may be suggested to include environmental ethics in the nursing curriculum and to support scientific activities to be carried out in this context.

Keywords: Environmental ethics, awareness, nursing students

insanların çevreyle olan ahlaki ilişkisini ve bunun etik değer ve ilkeler ile durumunu inceleyen bir disiplindir (2). Hsu ve Wu (2016), çevre etiğinin etik biliminin diğer alt dallarından olan bio-etik ve eko-etikten etkilendiğini bildirmiştir (3). Biyo-etik, tüm canlıların üstün bir değer sunduğuna ve saygı duymaya değer olduğuna inanırken; eko-etik, insanlar ve doğa arasındaki yakın ilişki olduğunu ve doğal ekoloji kurallarına uymayan insanların ekolojik risklerle karşı karşıya kaldığını savunur. Dejardins (2013), çevre etiğini "İnsan ve onun doğal çevresi arasındaki ahlaki ilişkilerin sistematik bir hesabı" olarak tanımlarken, Liu ve ark. (2019) insanlar ile çevre arasındaki ahlaki ilişki olduğunu, yani insanların çevreye yönelik

etik sorumluluklarının olduğunu öne sürmüştür (4, 5). Bu bilgiler her etik yaklaşımın dolaylı ya da dolaysız olarak çevreyi içeren bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir (1).

Günümüzde yağışlardaki değişiklikler, fırtınaların artması, kasırgalar, sel, kuraklık ve iklim değişiklikleri gibi çevresel değişiklikler insan sağlığını tehdit etmekte, başta hemşireler olmak üzere tüm sağlık çalışanlarının, çevreye karşı daha duyarlı olmasını ve gerekli önlemleri almasını gerektirmektedir (6, 7). Çevrenin sağlık açısından önemini ilk vurgulayan, modern hemşireliğin kurucusu Florence Nightingale'dir. Nightingale hastaların karşılaştıkları sorunların çoğunun rahatsızlıklarıyla ilgili olmadığını, yaşadıkları ortamla doğrudan ilgili olduklarını savunmuştur (8). Bu bağlamda, sağlık ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişki, sağlık profesyonellerinin göz önünde bulundurması gereken önemli bir odak noktası olarak kabul edilir, çünkü sağlık-hastalık süreci, doğrudan bulaşıcı veya solunum yolu hastalıklarının görülme sıklığının artmasıyla doğrudan çevre ile ilgilidir (9). Bunu bağlamda, hemşirelik eğitimi için çevreye duyarlı duyarlılık bilgisini artırma ihtiyacı açıktır. Literatür incelendiğinde hemşirelik eğitimi programlarında küresel sağlığı geliştirme ile ilgili eğitim etkinliklerinin yetersiz olduğu belirtilmektedir (7).

Ülkemizde Karahan-Okuroğlu (2015)'nin çevre eğitiminin hemşirelik öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında, eğitiminin öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini bulmuştur (10). Yapılan bir diğer çalışma, hemşirelik okullarında çevre bilinci ve çevre etiği eğitim etkinlik ve faaliyetlerinin, sağlık kurumları ve toplum ile birlikte güçlendirici bir çevre bilinci etkisini uyandırmak için uygun bir ortam olarak nitelendirmektedir (9). Tüm bunları sağlamada küresel toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesine katkıda bulunacak; gerekli bilgiye, yeteneğe ve değerlere sahip; çevre bilinci gelişmiş sağlık profesyonellerinin yetiştirilmesinde yükseköğretim kurumlarına önemli sorumluluklar düştüğü açıktır.

Ancak literatür incelendiğinde, ülkemizde hemşirelik öğrencilerinin sürdürülebilir çevre ve sağlık ilişkisini nasıl algıladıkları ve bunun profesyonel hemşirelik eğitiminde nasıl ele alındığı hakkında yeterli bilgiye rastlanmamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda hemşirelik öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve etik anlayışlarının belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin çevre etiğine yönelik farkındalık düzeylerini belirlemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı tipte olan bu araştırmanın evrenini, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı Bahar Yarıyılı Mayıs ve Haziran tarihleri arasında İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri (n=834) oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini belirlemede herhangi bir örneklem seçimine gidilmeyip, araştırmanın yapıldığı dönemde ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 488 (% 59.71) hemşirelik öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında, "Birey Tanıtım Formu" ve "Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği (ÇEFÖ)" kullanılmıştır.

Birey Tanıtım Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu formda; öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin 5 soru yer almaktadır.

Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği (ÇEFÖ): ÇEFÖ, öğrencilerin çevre etiğine yönelik farkındalık düzeylerini belirlemek amacı ile Özer ve Keleş (2016) tarafından geliştirilmiş ve yine aynı araştırmacılar tarafından geçerlik ve güvenilirliği yapılmış 23 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir (11). Katılımcılar ölçeğin maddelerini "Kesinlikle katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kısmen Katılıyorum", "Katılıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" yanıtları doğrultusunda değerlendirmekte ve bu değerlendirmeler 1-5 puan arasında puanlanmaktadır. Ölçek değerlendirilirken öğrencilerin maddelere verdikleri puanların ortalaması hesaplanmakta

ve öğrencilerin çevre etiğine yönelik farkındalık düzeyleri değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan en düşük puan 23, en yüksek puan 115'dir. Buna göre ölçekten alınan puan arttıkça öğrencilerin çevre etiğine yönelik farkındalık düzeyleri olumlu, ölçekten alınan puan azaldıkça ise olumsuz olarak yorumlanmaktadır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Ölçeğin kullanılabilmesi için araştırmacı Özer'den ölçek kullanım izni, üniversite etik kurulundan (Karar no: 2016-13) gerekli yasal izinler alınmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı anlatılarak, gönüllü olarak araştırmaya katılmak isteyen öğrencilerin bilgilendirilmiş onamları sözel olarak alınmıştır. Anketlerin doldurulduğu sürenin öğrencilerin ders saatlerini etkilememesine dikkat edilmiş, soruların yanıtlamalarını bitiren öğrencilerden formlar geri toplanarak değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS 19.0 istatistik paket programında değerlendirilmiştir. Yüzdeler dağılımı içeren tanımlayıcı istatistikler, gruplar arası karşılaştırmalarda ise bağımsız örneklem t testi ve One-Way ANOVA testleri kullanılmıştır. İstatistiksel değerlendirmede $p < 0.05$ değeri anlamlı olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Bu araştırmanın tek bir merkezde yürütülmesi, belli bir zaman aralığında araştırma verilerinin toplanması, anket soruları cevaplarının öğrencilerin ifadelerine dayalı olması ve sadece belli değişkenlerin ele alınması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

BULGULAR

Araştırmada yer alan öğrencilerin yaş ortalaması 19.79 ± 1.44 'dur. Öğrencilerin % 80.5'inin (n=393) kadın, % 71.1'inin Anadolu Lisesi mezunu (n=347), % 39.1'inin (n= 191) büyükşehirde yaşadığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri 2017 İzmir

Tanıtıcı Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	393	80.5
Erkek	95	19.5
Sınıf		
Birinci sınıf	136	27.9
İkinci sınıf	134	27.5
Üçüncü sınıf	114	23.4
Dördüncü sınıf	104	21.3
Mezun olunan okul		
Anadolu Lisesi	347	71.1
Düz Lise	96	19.7
Anadolu Öğretmen Lisesi	16	3.3
Sağlık Meslek Lisesi	14	2.9
Diğer (Meslek Lisesi ve Fen Lisesi)	8	1.6
Uzun süre yaşanılan yer		
Büyükşehir	191	39.1
İl	106	21.7
İlçe	137	38.0
Köy	54	11.1
TOPLAM	488	100

Öğrencilerin ÇEFÖ toplam puanları 102.69 ± 7.39 olarak bulunmuştur (Tablo 2). Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çevre etiğine yönelik farkındalık düzeyine ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, çevre etiği konusunda farkındalık düzeyi ile cinsiyet, mezun olunan lise programı ve uzun süre yaşanılan yerleşim yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.005$). Diğer yandan, birinci (102.39 ± 7.41), ikinci (103.24 ± 6.80), üçüncü (102.73 ± 7.65) ve dördüncü sınıf (102.32 ± 7.84) öğrencilerin ÇEFÖ toplam ortalama puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.005$).

Tablo 2. Öğrencilerin tanıcı özelliklerine göre ÇEFÖ puanlarının karşılaştırması – 2017 İzmir

Tanııcı Özellikler	ÇEFÖ Toplam Puan Ortalamaları Ort±SS	t*	p
Ölçek Toplam Puan Ortalaması	102.69±7.39		
Cinsiyet			
Kadın	103.22±7.08	2.943	0.004
Erkek	100.51±8.25		
		F**	p
Sınıf			
Birinci sınıf	102.39±7.41		
İkinci sınıf	103.24±6.80	3.156	0.748
Üçüncü sınıf	102.73±7.65		
Dördüncü sınıf	102.32±7.84		
Mezun olunan okul			
Anadolu Lisesi	103.31±7.15		
Düz Lise	101.59±7.23		
Anadolu Öğretmen Lisesi	100.37±8.80	3.659	0.001
Sağlık Meslek Lisesi	97.00±9.08		
Diğer (Meslek Lisesi ve Fen Lisesi)	104.37±8.70		
Uzun süre yaşanan yerleşim yeri			
Büyükşehir			
İl	102.40±7.15	2.615	0.001
İlçe	102.17±7.64		
Köy	102.71±7.99		
	104.88±5.85		

*Bağımsız Gruplar t Testi

**One Way ANOVA Testi

TARTIŞMA

Çevre sorunları etki ve tehdit ettikleri zararlar açısından çeşitlilik göstermekte, yerel, bölgesel veya küresel olarak insan sağlığına zarar teşkil etmektedir (12). Bugünün nesillerinin gelecek nesillerin refahı için çevreye karşı sorumlulukları olduğu gibi, başta geleceğin sağlık profesyonelleri olacak hemşirelik öğrencilerinin de çevre sorunlarına karşı ahlaki olarak duyarlı olması beklenmektedir. Bu kapsamda hemşirelik öğrencilerinin çevre etiğine yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesine yönelik

gerçekleştirilen bu çalışmada, öğrencilerin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin eğitim sürecinin temeli insan, sağlık, hastalık ve çevre kavramları ve bu kavramların birbirleri ile ilişkisi üzerine temellenmiştir (13). Öğrencilerin çevreye etiğine yönelik farkındalıklarının yüksek olması, hemşirelik eğitiminin çevre ve sağlık ilişkisine yönelik eğitim süreci ile ilişkilendirilebilir. Nitekim, Okuroğlu (2012)' nun hemşirelik öğrencilerine verilen çevre eğitiminin çevreye yönelik tutumlarını incelediği çalışmasında,

çevre eğitiminin öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına olumlu etkisinin olduğu belirlenmiştir (10). Literatürdeki diğer çalışmalar incelendiğinde, Ek ve ark (2009) farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve duyarlılıklarını incelemiş, hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin çevresel tutum puanını yüksek olarak bulmuştur (14).

Araştırmamızda hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri ile çevre etiğine yönelik farkındalık düzeyi arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularımıza göre kadın öğrencilerin ÇEFÖ toplam puan ortalamaları erkek öğrenciler göre daha yüksek olup, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmuştur. Farklı bir ölçek ile üniversite öğrencilerin çevre bilgisi ve çevre etiğine yönelik bilgi düzeyin inceleyen bir çalışma da kadın öğrencilerin çevresel bilgi ve çevre etiği puanları da erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur (15). Ülkemizde hemşirelik öğrencilerine verilen çevre eğitiminin çevreye yönelik tutumları üzerine etkisinin incelendiği başka bir çalışmada da kadın öğrencilerin çevre merkezli tutum puanlarını erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (10). Bulgularımız destekleyen bir diğer çalışma olan Şama (2003)'nin eğitim fakültesi öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını incelendiği çalışmada kadın öğrencilerin çevresel tutumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (16).

Araştırma bulgularımıza göre ikinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin ÇEFÖ toplam puan ortalaması diğer sınıflarda öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek bulunmuş; ancak öğrencilerin sınıf düzeyi ile ÇEFÖ toplam ortalama puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Bu doğrultuda literatür incelendiğinde farklı sonuçlar olduğu görülmüştür. Örneğin Ek ve ark. (2009)'nin çalışmasında dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutum ve duyarlılıkları birinci sınıf öğrencilerinden daha yüksek; Işıldar (2008)'in meslek yüksek okulu öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada ise

dördüncü sınıf öğrencilerinin çevreci yaklaşım puanları daha yüksek bulunmuştur (14, 17). Sınıflar arasında bu farklılığın çevre ve çevre etiğine yönelik farklı eğitim müfredat uygulamalarının neden olabileceği düşünülmüştür. Diğer araştırma bulgularımızdan biri olan öğrencilerin çevre etiği konusunda farkındalık düzeyi ile mezun olunan lise programı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum üniversite öncesi eğitimlerinde çevre ve çevreye yönelik eğitim alma durumları ile ilişkilendirilebilir. Literatürde bu bulguyu destekleyen geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmüştür.

Araştırma bulgularımıza göre öğrencilerin ÇEFÖ toplam puan ortalamaları ile uzun süre yaşadıkları yerleşim yeri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Çalışmamızda uzun süre köyde yaşayan öğrencilerin çevre etiğine yönelik farkındalık puan ortalamaları daha yüksektir. Literatür incelendiğinde, Ek ve ark. (2008)'nin çalışmasında büyükşehirde yaşayan üniversite öğrencilerin çevre sorunları ve duyarlılıklarına yönelik puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmış, öğrencilerinin çevreye sorunlarına yönelik tutum ve duyarlılıkları ile uzun süre yaşanan yerleşim yeri değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (14). Öte yandan Okuroğlu (2012)'nin çalışmasında hemşirelik öğrencilerin çevreye yönelik tutum puanları ile uzun süre yaşadıkları yerleşim yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (10). Büyük kentlerde çevre sorunlarının daha çok hissedilir olması öğrencileri çevre sorunlarına yönelik farkındalıklarını geliştirebilir, aynı düşünceden yola çıkılarak doğa ile iç içe yaşanan köy yaşantısı da öğrencilerin çevreye karşı ahlaki ve etik sorumluluklarına yönelik bilinç gelişimine destek olabilir. Bu bağlamda literatürde bu değişkenlerin çevreye yönelik tutum ve farkındalık gelişimine etkisine yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma geleceğin sağlık profesyonelleri olan hemşirelik öğrencilerin çevre etiğine yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma bulgularına

göre hemşirelik öğrencilerin çevre etiğine yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevre etiğine yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu; ikinci sınıf öğrencilerinin ise en yüksek farkındalığa sahip olduğu belirlenmiştir. Son olarak, öğrencilerin mezun olunan lise programı ve en uzun yaşadıkları yerleşim birimi ile ve çevre etiğine yönelik farkındalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda, çevre etiği konusunda farkındalığı yüksek olan öğrencilerin sayısını arttırmak için çevre sorunları ve çevre etiğine hemşirelik eğitim müfredatında yer verilmesi, konferans vb. gibi bilimsel etkinliklerin yapılması, öğrencilerin çevre sorunları konusunda çalışan öğrenci topluluklarına ve sivil toplum kuruluşlarına aktif katılımlarının desteklenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Ertan B. (2004). 2000'li yıllarda çevre etiği yaklaşımları ve Türkiye. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1, 12-26.
2. Brady, E. (2014). *Aesthetic value, ethics and climate change*. *Environmental Values*, 23, 551-570.
3. Hsu YS, Wu HK. (2016). *Development and evaluation of technology-infused learning environments in Taiwan*, in Chiu, M.H. (Ed.), *Science Education Research and Practices in Taiwan: Challenges and Opportunities*, Springer, New York, 211-232.
4. Des Jardins JR. (2013). *Environmental ethics: An introduction to environmental philosophy*, Belmont: Wadsworth Publishing Company), 5th edition, Boston, MA, USA, 17-18.
5. Liu Q, Cheng Z, Chen M. *Effects of environmental education on environmental ethics and literacy based on virtual reality technology*. *The Electronic Library*, 2019, 23-31.
6. Özsoy S, Şimşek H. (2018). *Hemşirelik uygulamalarına yön veren uluslararası hemşirelik kuruluşlarının çevre sağlığı yaklaşımları*. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 21, 51-59.
7. Kaya H. (2010). *Nursing education to improve global health*. *Journal of Human Sciences*, 13, 7, 360-365.
8. Pirani S. (2016). *Application of Nightingale's theory in nursing practice*. *Annals of Nursing and Practice*, 3, 1040-1048.
9. Peres RR, Camponogara S, Costa VZ, Terra MG, Nietzsche EA. (2015). *Environmental education for nursing faculty members: perception and relation to nurse training*. *Revista Gaucha de Enfermagem*. 36, 85-93.
10. Okuroğlu GK. (2012). *Hemşirelik eğitiminin öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına etkisi*. *Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, 2, 27-38.
11. Özer N, Keleş Ö. (2016). *Çevre ölçeği farkındalık ölçeği geliştirme çalışması*. *Fen Bilimi Öğretimi Dergisi*, 4, 47-64.
12. Jameton A, Pierce J. (2001). *Environment and health: 8. Sustainable health care and emerging ethical responsibilities*. *CMAJ*, 164, 365-369.
13. Pottery PA, Perry AG. (2014). *Nursing today. Fundamentals of nursing*. USA: Elsevier Mosby, 56-78.
14. Ek N, Kılıç N, Ögdüm P, Düzgün G, Şeker S. (2009). *Adnan Menderes Üniversitesi'nin farklı akademik dallarında öğrenim gören ilk ve son sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve duyarlılıkları*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17, 125-136.
15. Wongchantra P, Nuangchalerm P. (2011). *Effects of environmental ethics infusion instruction on knowledge and ethics of undergraduate students*. *Research Journal of Environmental Sciences*, 1, 5, 77-81.
16. Şama E. (2003). *Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları*. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 99-110.
17. Işıldar YG. (2008). *Meslek yüksekokulu boyutunda çevre eğitiminin çevreci yaklaşımlar ve davranışlar üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi*. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 759-778